

Fig. 1. Kirkegårdens hovedindgang set fra nord (s. 1513). Foto Arnold Mikkelsen 2015. – *Main entrance to the churchyard, seen from the north.*

RUDKØBING KIRKEGÅRD

Kirkegården ved Rue syd for købstadens gamle kerne er indviet 1812 som en udenbys begravelsesplads til afløsning af den tidligere †kirkegård omkring kirken (s. 1359). Den er udvidet flere gange: 1832 og 1873 mod øst, 1903 og 1956 mod vest og nordvest. I dag udgør den et stort parklignende område, hvorfra man stående på en udsigtshøj har udsigt over havet. Senest er inddraget en gammel villahave mod nord, hvor der er indrettet graverfaciliteter (se ndf.) og parkeringsplads. *Hegnene* består af hække og formklippede lindetræer, og spredt på kirkegården er adskillige store, fuldkronede og meget smukke atlascedre. *Hovedindgangen* (fig. 1), der siden udvidelsen 1873 har været ved det nordøstre hjørne, er senest fornyet o. 2000. Den består af en køreport flankeret af fodgængerlåger, som lukkes af jerngitre mellem granitpiller.

Kancelliets påbud om at anlægge kirkegårde uden for byerne udstedtes 22. febr. 1805, og allerede det følgende år var der i Rudkøbing udpeget en plads på marken uden for Rue Port. Arealet, der samme år blev opmålt af R. Suhr, omtaltes i den første tid som 'assistenskirkegården'.[1] Samtidig drøftede borgerne anskaffelse af en ligvogn, da der nu blev langt at bære ligene. Den officielle indvielse fandt sted 1812, efter at man 1811 havde begravet to faldne soldater fra Englandskrigene.[2] En mand betaltes for at planere og 'indgrøfte' den nye kirkegård, og maler Fich fik 1815 penge for at male en 'stakitport' og to låger; gartner Thyboe sørgede for anlæggelsen.[3] 1821 blev der plantet

Fig. 2. Ligkapel opført 1904, set fra nordvest (s. 1514). Foto Arnold Mikkelsen 2015. – *Mortuary chapel, built in 1904, seen from the north west*.

popler,[4] og 1829 en allé mellem byen og kirkegården.[1] 1835 anskaffedes fem bænke,[4] og 1838 købte man 220 ahornplanter.[4]

Formodentlig til genbrug i en siden nedtaget †*kirkegårdsportal*(?) indkøbtes 1850 'to kugler af Bremersandsten' fra den ufuldendte Frederiks Kirkes plads i København.[4] De to stenkugler var 10 tommer i diameter (25 cm) og kostede tilsammen 12 rigsdaler, der også dækkede transporten til skibet, som skulle sejle dem til Langeland. For betalingen kvitterede sten- og billedhuggerne (C.) Becker og (Vincenzo) Romanelli.[5]

Kirkegårdens udseende ved midten af 1800-tallet – før udvidelsen 1873 – fremgår af kortet 1859 (fig. 4, s. 1352), der viser begravelsespladsen liggende frit i landskabet syd for byen. Alléen, 'Kirkegårdsvej' (nu Rue), fører fra Rue Stræde frem til østsiden af den rektangulære kirkegård, der på det tidspunkt endnu kun målte ca. 120×90 m. Den var ved gange og stier delt i mindre afsnit, og en gang løb inden for hegnet hele vejen rundt. Uden for det sydøstre hjørne lå gartnerens †bolig.

Bygninger på og omkring kirkegården. Et *ligkapel* (fig. 2) i kirkegårdens sydøstre hjørne er opført 1904 og orienteret nord-syd.[6] Bygningen er af røde mursten og har skifertag; den er i nyromanske former med rundbuede døre og støbejernsvinduer. I syd er et lille forrum, nu aflukket, med adgang fra Kirkegårdsvej. Over døren i sydgavlen er et tympanonfelt af cement med malteserkors, over døren i nord en lille cirkelblænding med kløverblad.

En *katafalk* (fig. 3) i ligkapellet, formodentlig fra 1862, er af sortmalet fyrretræ. Den måler 202×77 cm og er 37 cm høj. Et udskåret 'ligklæde' med kvaster hænger bølgende mellem de seks fødder. Katafalken, der bruges til at sætte kisten på under begravelsesceremonien, er antagelig identisk med den 'ligbænk', der 1862 blev anskaffet til den nyindrettede ligstue i kirken (s. 1455).[4]

En lav og langstrakt *kirkegårdsbygning* lige nord for kirkegården er opført 1998 efter tegning af arkitekt Povl Erik Hansen, Rudkøbing. Huset, der er af sortmalet tømmer og har eternittag, rummer foruden værksted og mandskabsrum også kontorer for kirkegårdsleder og kordegn.

KIRKEGÅRDSMONUMENTER

1) (Fig. 4), o. 1834, over Iacob (Jacob) Peter Schmidt, kordegn, ⋆1777, †1834, og hustru Iacobine (Jacobine), f. Lassen, ⋆1782, †1870; »Dette Minde sattes som taknemmelig Erindri(n)g af deres efterlevende Venner«.

Grotte af grå sandsten med tavle og kors af hvidt marmor, 117×57 cm. Indskrift med fordybet antikva. Grotten og den tilhørende sokkel er prydet med efeu i relief; i grottens forside er der indfældet en fladbuet tavle med indskrift. Monumentet krones af et nedfældet, groft tildannet kors.

2a-b) (Fig. 5-6), o. 1843,[7] over Oluf Rhein, kobbersmed, ⋆24. juni 1784, †10. nov. 1841, og hustru Anne Margrethe Rhein, ⋆14. maj 1773, †9. sept. 1839; »Døden adskildte og atter forenede eder«.

To tavler af sortmalet støbejern med huller til fastgørelse langs kanten, hver tavle måler 31×46 cm. Indskrift med reliefversaler. Tavlerne, der oprindelig må have været opsat sammen, står nu adskilt. Af kirkens regnskaber fremgår, at monumentet blev rejst af kobbersmed O. Knudsen (jf. nr. 6).[3] På fælles gravsted med nr. 4 og 6.

3) (Fig. 7), o. 1864, over N. H. Christensen, skibsreder, †9. juli 1864, 68 år gammel, og hustru Birgitte Helene Dorthea, f. Lange, †3. dec. 1870, 88 år gammel.

Stele af grå sandsten med tavle af hvidt marmor og medaljon af biskuit, 121×49 cm. Indskrift med fordybede versaler. Stelen hviler på et højt postament med hulkelprofil og har trekantet afslutning foroven. I forsiden er indfældet en tavle med indskrift og derover en medaljon med motiv af Dødens genius efter Thorvaldsen.

4) (Fig. 9), o. 1872, over Iulie (Julie) Georgia Knudsen, ⋆3. okt. 1852, †23. aug. 1872. »Din lyse aand, godhed fromhed og blidhed, staa levende for os, vi vil altid mindes dig med kierlighed, og haaber engang atter at giensees«.

Tavle af sortmalet støbejern, 40×47,5 cm, med huller til fastgørelse. Tavlen krones af et vinget timeglas, flankeret af bladværksvolutter.[8] Placeret på fælles gravsted med nr. 2a-b og 6.

5) (Fig. 8), o. 1877, over Carl Ludvig Steen, sognepræst for Rudkøbing og Skrøbelev 1846-77, ⋆20. aug. 1799, †7. aug. 1877. »Erkjendtlige

Fig. 3. Katafalk i ligkapellet, formentlig udført 1862 (s. 1514). Foto Arnold Mikkelsen 2015. – *Catafalque in mortuary chapel, probably made in 1862.*

Fig. 4. Kirkegårdsmonument nr. 1, o. 1834, over kordegn Jacob Peter Schmidt (†1834), og hustru Jacobine (†1870) (s. 1515). Foto Arnold Mikkelsen 2015. – *Churchyard monument no. 1, c. 1834, to the parish clerk Jacob Peter Schmidt (†1834), and his wife Jacobine (†1870).*

medborgere af menighederne reiste ham dette minde«.

Stele i nygotisk stil af grå kunststen med tavle af hvidt marmor samt spor af tilsvarende topprydelse, 158×70 cm. Indskrift med fordybede versaler. Monumentet har form af en tavle i spidsbuet indfatning med stavværk foroven. Øverst er spor efter en nedfældet topprydelse, antagelig et kors.

6) (Fig. 10), o. 1887, over O. Knudsen, jernstøber, *26. april 1808, †3. marts 1887, og hustru Amalie Margrete Rhein, *18. sept. 1814, †2. okt. 1886. »Hvad I ville, at andre skulle gjøre mod eder, det samme gjøre I og mod dem«.

Tavle af sortmalet støbejern, 49×56 cm, med huller til fastgørelse. Indskrift med reliefversaler. Den profilerede tavle har hjørneornamenter dannet af båndslyng og krones af et vinget timeglas, flankeret af volutter, svarende til nr. 4.[8] På fælles gravsted med nr. 2a-b og 4.

7) O. 1955, over »Arkæologen«, købmand Jens Winther, *16. dec. 1863, †27. marts 1955.

Tavle af sort, poleret granit, 63×42 cm, med indskrift med fordybet fraktur.

8) O. 1971, over Nina Kiilsgaard, *22. aug. 1894 i Horne, †10. marts 1971, og »Byhistorikeren«, tandlæge Chr(istian) Kiilsgaard, *29. okt. 1889, †24. juli 1975.

Natursten af rødgrå granit, ca. 85×110 cm. Indskrift med påsatte bronzeversaler.

Fig. 5-6. Kirkegårdsmonument nr. 2a-b, o. 1843, over kobbersmed Oluf Rhein (†1841), og hustru Anne Margrethe Rhein (†1839) (s. 1515). Foto Arnold Mikkelsen 2015. – *Churchyard monument no. 2a-b, c. 1843, to the coppersmith Oluf Rhein (†1841), and his wife Anne Margrethe Rhein (†1839).*

Fig. 7-8. 7. Kirkegårdsmonument nr. 3, o. 1864, over skibsreder N. H. Christensen (†1864), og hustru Birgitte Helene Dorthea (†1870) (s. 1515). 8. Kirkegårdsmonument nr. 5, o. 1877, over sognepræst Carl Ludvig Steen (†1877) (s. 1515). Foto Arnold Mikkelsen 2015. – *7. Churchyard monument no. 3, c. 1864, to the ship owner N. H. Christensen* (†*1864*), *and his wife Birgitte Helene Dorthea* (†*1870*). *8. Churchyard monument no. 5, c. 1877, to Pastor Carl Ludvig Steen* (†*1877*).

Fig. 9-10. 9. Kirkegårdsmonument nr. 4, o. 1872, over Julie Georgia Knudsen (†1872) (s. 1515). 10. Kirkegårdsmonument nr. 6, o. 1887, over jernstøber O. Knudsen (†1887), og hustru Amalie Margrete Rhein (†1886) (s. 1516). Foto Arnold Mikkelsen 2015. – *9. Churchyard monument no. 4, c. 1872, to Julie Georgia Knudsen* (†*1872*). *10. Churchyard monument no. 6, c. 1887, to iron founder O. Knudsen* (†*1887*), *and his wife Amalie Margrete Rhein* (†*1886*).

Fig. 11. Fællesmonument nr. 1, 1865, udført efter tegning af maler og fotograf Emil Orth, over 12 faldne i krigen 1864 (s. 1518). Foto Arnold Mikkelsen 2015. – *Collective monument no. 1, 1865, executed after a design by the painter and photographer Emil Orth, to 12 of the fallen in the war of 1864.*

Fællesmonumenter. 1) (Fig. 11), 1865, udført efter tegning af maler og fotograf Emil Orth, rejst over 12 faldne i krigen 1864 og bekostet ved frivillige bidrag.[9] »Erkjendtlige medborgere reiste denne mindesten«.

Stele af rød granit med påsatte tavler (fornyede) og nedfældet kors af grå granit, 289×104 cm. Stelen har afskårne hjørner. På to sider er der fastgjort en tavle med indskrift med fordybede versaler, udfyldt med sort. På den ene tavle står personalia for de 12 faldne, på den anden findes mindeord samt oplysning om monumentets givere. På begge tavler er endvidere anført et skriftsted (Sir. 22,12). Stelen krones af et kors. De oprindelige indskrifttavler, af hvidt marmor,[10] blev nedtaget i slutningen af 1990'erne og kasseret.[6] Gravstedet indhegnes af et gitter af sortmalet støbejern bestående af sekskantede, spydkronede opstandere, hvorimellem kryds i hvis skæring er monteret tværovale plader med de afdødes navne, anført med reliefversaler.

2) (Fig. 12), formentlig fra begyndelsen af 1950' erne,[11] over »fire russiske soldater, døde i aaret 1945 paa tærskelen til friheden fra tysk krigsfangenskab«: Feodor Laschtschjuk, *1900 i Tjernigow, Vladimir Asovik, *1925 i Hviderusland, Fedor Grigorewitsch Swischtsch, *1904 i Novosibirsk, og Iwan Jewstirneiw, *1906 i Penza. »Rudkøbing by rejste dette minde«.

Lige afskåret stele af rødgrå granit, 140×74 cm, indskrift med fordybede versaler, udfyldt med sort. Monumentet flankeres af fire mindre steler af kunststen, 99×40 cm, en for hver af de fire afdøde, med indskrift med fordybede versaler, anført med såvel kyrilliske som latinske bogstaver og med en afvigende stavemåde: 1) Evstrineev Ivan, †12. juni 1945. 2) Svistj Fedor, †5. juli 1945. 3) Asovik Vladimir, †4. maj 1945. 4) Lastjuk Fedor, †4. maj 1945. Nederst på hver sten er giverindskrift: »Fra det sovjetiske fædreland«, og over indskriften et påsat ornament af bronze: en femtakket stjerne med hammer og segl.

Fig. 12. Fællesmonument nr. 2, formentlig fra begyndelsen af 1950'erne, over fire russiske soldater, †1945 (s. 1518). Foto Arnold Mikkelsen 2015. – *Collective monument no. 2, probably from the beginning of the 1950s, to four Russian soldiers, †1945*.

KILDER OG HENVISNINGER

Jf. fortegnelse over arkivalier vedr. kirkerne i Svendborg Amt i almindelighed s. 59-60 og forkortelser vedr. Svendborg Amt s. 61-64.

Arkivalier. Landsarkivet for Fyn (LAFyn). *Fyns Stiftsøvrighedsarkiv*: Rudkøbing Kirkes regnskaber 1762-1901 (*Stiftsøvr.ark*. Rgsk.). *Kirkeinspektionsarkivet*: Rudkøbing Kirkes regnskaber 1809-45 (*Kirkeinsp.ark*. Rgsk.). – Indkomne breve 1682-1885 (*Kirkeinsp.ark*. Indk. breve).

Kirkens arkiv. Synsprotokol 1862 ff.

Nationalmuseet (NM). *Indberetninger mv*.: Christen L. Nielsen 1890 (kirkegård).

Redaktion ved Niels Jørgen Poulsen og Rikke Ilsted Kristiansen (kirkegårdsmonumenter). Arkivalielæsning ved Marie Louise Blyme, Line Bonde, Kristoffer Edelgaard Christensen, Stine Sif Smidt og Trine Vogelius. Oversættelse til engelsk ved James Manley. Korrekturlæsning ved Anne Frovin. Teknisk og grafisk tilrettelæggelse ved Mogens Vedsø. Redaktionen afsluttet februar 2016.

[1] LAFyn. *Kirkeinsp.ark*. Indk. breve.
[2] Chr. Kiilsgaard, *Rudkøbing. Topografi og bystyre* III, Rudkøbing 1970, 231 f.
[3] LAFyn. *Kirkeinsp.ark*. Rgsk.
[4] LAFyn. *Stiftsøvr.ark*. Rgsk.
[5] Marmorkirkens byggeplads henlå 1770-1874 som en romantisk ruin og stensamling, hvorfra der med mellemrum blev afhændet byggemateriale, jf. *DK KbhBy* 5, 542, 574 og 592 ff.
[6] Kirkens Arkiv. Synsprotokol 1862 ff.
[7] LAFyn. *Kirkeinsp.ark*. Rgsk.; *Stiftsøvr.ark*. Rgsk.
[8] Faye, *Støbejernskors* nr. 7.
[9] Chr. Kiilsgaard, *Træk af Rudkøbing Købstads Udvikling, Rudkøbing* 1937, 32; samme 1970 (note 2) 232.
[10] NM. Indb. ved Christen L. Nielsen 1890.
[11] Anders Bjørnvad, *Krigens monumenter 1940-45*, Viborg 1999, 51 og 358.

RUDKØBING CEMETERY

The cemetery at Rue in the southern part of the town was inaugurated in 1812 as a replacement for the old †churchyard around the church (p. 1359). It has been expanded several times and today forms a large park-like area enclosed by hedges and topiary limes. The main entrance has been in the northeastern corner since 1873. In 1904 a *mortuary chapel* was built in neo-Romanesque style in the southeastern corner, and just north of the cemetery a low *cemetery building* was built in black-painted timber in 1998 to a design by the architect Povl Erik Hansen, Rudkøbing. It contains a workshop and offices.

In the cemetery there are two *collective monuments*, one to 12 of the fallen in the war of 1864 (fig. 11), the second to four Russian soldiers who died in World War II (fig. 12).